

guruhlash, ijtimoiy-siyosiy, madaniy yoki shaxsiy mavzularni tasniflashda xizmat qiladi. “Hashtaglar orqali foydalanuvchilar o‘z postlarini boshqa foydalanuvchilar topa olishi uchun semantik jihatdan belgilashadi. Bu hodisa ‘ambient affiliation’ – ya’ni bevosita bo‘lmagan, umumiy qiziqish asosidagi ijtimoiy bog‘lanish shaklini yuzaga keltiradi [4]. Hashtaglar faqat indeksatsiya elementlari emas, balki kontentni ijtimoiy-muloqot jihatdan strukturaviy boshqaruvchi, hamda foydalanuvchining mavzuga bo‘lgan nuqtai nazarini shakllantiruvchi baholovchi vositadir. Hashtaglar izlanadigan suhbatlarni yaratadi va mavzuni ifodalovchi semantik resurs sifatida xizmat qiladi” [4].

Hashtaglar mikroxabar mavzusini belgilash uchun yuzaga kelgan konvensional belgilar bo‘lib, bu nutqni qidirishga mos shaklga keltiradi. Bunday nutqni teglash jarayoni “qidiriladigan nutq”ning boshlanishidir, ya’ni odamlar o‘z nutqini boshqalar topa olishi uchun belgilar bilan ajratadi [4]. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlarda hashtaglar virtual muloqotdagi birdamlik, qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy mavqe yoki g‘oya atrofida birlashish ramziga aylanmoqda. Hashtaglar matnning semantik yuklamasini nafaqat kuchaytiradi, balki uni tarmoq kontekstida izlanadigan va umumlashadigan birlikka aylantiradi. Ayniqsa, hashtagning matndagi pozitsiyasi (boshida, o‘rtasida yoki oxirida) unga yuklangan ma’no urg‘usiga bevosita ta’sir qiladi. Masalan, matnning boshida berilgan hashtag – mavzuni sarlavha sifatida belgilasa, oxiridagi hashtag – uni xulosa va mavzuga indeks sifatida belgilaydi. Hashtaglar internet tarmoqlarida - **Instagramda** suratlar mavzusini ko‘rsatish (#travel, #foodie), **Twitter/Xda** muhokama mavzularini aniqlash (#Elections2025), **Facebookda** guruhlangan kontentlarni topish, **TikTok**, **YouTubeda** trendga kirish va ko‘rinishni oshirish uchun qo‘llaniladi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy internet matnlari oddiy matndan tashqari ko‘plab semantik va kontekstual vositalarni o‘z ichiga oladi. Ular orqali o‘quvchi e’tiborini jalb qilish, ma’lumotni tezroq va hissiyroq yetkazish, madaniy va axborotli kontekstlarni bog‘lash imkoni yaratadi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, internet matnlari an’anaviy yozma nutqdan farqli ravishda o‘ziga xos semantik birliklarga ega bo‘lib, ular kommunikativ jarayonning samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Xususan, hashtag, emoji, qisqartmalar, neologizmlar va multimodal birliklar: foydalanuvchilar o‘rtasida tezkor va ixcham ma’no anglashuvini ta’minlaydi; matnning emotsional va ifodaviy yuklamasini kuchaytiradi; ijtimoiy identitet va madaniy kontekstni aks ettiradi; internet tarmog‘ida mavzularni tematik guruhlash va izlash imkoniyatini yaratadi; yangi kommunikativ ehtiyojlarga moslashgan lingvistik innovatsiyalar sifatida til tizimini boyitadi.

Demak, internet matnlarida ishlatiladigan semantik birliklarni o‘rganish nafaqat lingvistik nazariyani kengaytiradi, balki amaliy jihatdan ham raqamli kommunikatsiya jarayonlarini tushunishda muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi. Shu bois, kelgusida internet lingvistikasida semantik birliklarning paydo bo‘lish jarayonlari, ularning kontekstual xususiyatlari va ijtimoiy-madaniy funksiyalarini chuqurroq tadqiq etish zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Safarova, R. (1996). Leksik-semantik munosabatning turlari: O‘quv qo‘llanma . Toshkent: O‘qituvchi.
2. Зюзыкова, Н. А. (2024). Семантика и функции диалектной лексики в интернет-коммуникации (на материале тематической группы «Человек»): автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата филологических наук. Томск.
3. Li, Y. (2023). Leksiko-semanticheskoe pole “mezhlichnostnoe obshchenie v Internetе” v sovremennom russkom yazyke (na fone kitayskogo yazyka) [Dissertation for the degree of Candidate of Philological Sciences]. Moscow.
4. Zappavigna, M. (2012). Discourse of Twitter and social media. London: Continuum.

SAID AHMADNING “QISHDAN QOLGAN QARG‘ALAR” HIKOYASINING PSIXOLINGVISTIK TAHLILI

Yo‘ldashev G‘ayratjon Azamat o‘g‘li

University of Business and Science oliy ta’lim muassasi 2-kurs magistranti

Email: gyoldashev2@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada Said Ahmadning “Qishdan qolgan qarg‘alar” hikoyasi psixolingvistik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Asardagi qahramonlar nutqi, muallifning emotsional pozitsiyasi, til vositalari va yashirin ma’nolar o‘rganiladi. Tadqiqot davomida asarda til orqali

ifodalangan ruhiy holatlar, ijtimoiy muhit ta’siri hamda nutq va tafakkur o’rtasidagi o’zaro bog’liqlik ochib berilgan.

Kalit so’zlar: psixolingvistika, nutq, ruhiyat, emotsional holat, semantika, metafora, kommunikativ maqsad, tahlil.

ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РАССКАЗА САИДА АХМАДА “ QISHDAN QOLGAN QARG‘ALAR ”

Аннотация. В данной статье анализируется с психолингвистической точки зрения рассказ Саида Ахмада “вороны, оставшиеся от зимы”. Исследуется речь героев произведения, эмоциональная позиция автора, языковые средства и скрытые смыслы. В ходе исследования в работе раскрываются психические состояния, выраженные через язык, влияние социальной среды, а также взаимосвязь между речью и мышлением.

Ключевые слова: психолингвистика, речь, психика, эмоциональное состояние, семантика, метафора, коммуникативная цель, анализ.

PSYCHOLINGUISTIC ANALYSIS OF THE STORY “QISHDAN QOLGAN QARG‘ALAR ” BY SAID AHMAD

Annotation. In this article, Said Ahmad's story “Ravens from winter” is analyzed from a psycholinguistic point of view. The work explores the speech of the heroes, the emotional position of the author, the tools of language and hidden meanings. In the course of the study, the work reveals the relationship between mental states expressed through language, the influence of the social environment and speech and thinking.

Keywords: Psycholinguistics, speech, psyche, emotional state, semantics, metaphor, communicative purpose, analysis.

Bugungi adabiy jarayonda psixolingvistik yondashuvlar badiiy matnni chuqurroq tahlil etish imkonini bermiqda. Psixolingvistika – bu inson nutq faoliyati va ruhiy jarayonlarining o’zaro aloqasini o’rganuvchi fan bo’lib, u asar qahramonlarining tilida yashiringan psixologik holatlarni ochib beradi. Said Ahmad ijodi o’zbek adabiyotida inson ruhiyatini nozik ifodalash, jamiyatdagi ma’naviy muammolarni real hayotiy obrazlar orqali ko’rsatish bilan ajralib turadi. Adibning “Qishdan qolgan qarg’alar” hikoyasi ham ana shu jihatdan psixolingvistik tahlil uchun qulay materialdir. Bu maqolada asardagi til birliklari va qahramonlar nutqi orqali muallif hamda obrazlarning ruhiy holatini aniqlash maqsad qilingan.

1. Umumiy mazmun va kontekst. “Qishdan qolgan qarg’alar” — insoniy munosabatlarning yemirilishi, qarindoshlik rishtalarining moddiy va manfaat yo’lida so’nib borishi haqida yozilgan hikoya. Asarda Nasibjon obrazi markazda turadi — u oddiy, halol mehnati bilan yuksalgan, ammo o’zining “urug’lari” (yaqin qarindoshlari)dan yillar davomida befarqlik, sovuqqonlik, hatto pastkashlik ko’rgan. Ammo u lavozimga chiqqach, o’sha befarq qarindoshlar birin-ketin “mehribon” niqobi bilan qayta paydo bo’ladi. Hikoya inson psixologiyasidagi ikkiyuzlamachilik, foydaparastlik, axloqiy inqiroz, va haqiqiy mehrning qadsizlanishini ochib beradi. Sarlavhadagi “Qishdan qolgan qarg’alar” ramziy: qarg’alar — sovuqdan qolgan, ilqlik yo’qotgan, faqat tirikchilik va manfaat uchun yashaydigan odamlarning timsoli.

2. Til va nutq xususiyatlari. Leksik-semantik daraja. Muallif xalqona, jonli, o’zbekona tilda yozadi. So’z boyligi boy, lekin sun’iy emas. Tildagi metaforalar juda kuchli: 1. “Qishdan qolgan qarg’alar” — ruhiy sovuq, insoniy ilqlikni yo’qotganlar; 2. “Go’sht isini sezgan aridek” — manfaatni sezib, darhol yugurib kelgan odamlar; 3. “Devoriy gazeta” — mast holda haqiqatni aytadigan, ammo kamsitilgan inson. Hikoyadagi tilla, oltin, somsa, qora tufli kabi **predmet belgilar** — moddiy dunyo va ma’naviyat o’rtasidagi kontrastni bildiradi.

Sintaktik daraja. Gaplar ko’p hollarda og’zaki nutqqa yaqin, dialogik uslubda qurilgan. Bu psixologik ishonchlilikni kuchaytiradi. To’g’ridan-to’g’ri dialoglar orqali har bir obrazning ichki holati ochiladi — muallif izoh bermaydi, til o’zi xarakter yaratadi.

Stilistik vositalar. Ironiya va sarkazm juda kuchli: Nasibjon “ministri” bo’lganda birdan “mehribon” bo’lib qolgan qarindoshlar ustidan muallif kinoyali ohangda yozadi. Kontrast usuli — Turg’unboy va Nurmat obrazlari orqali “axloq” va “manfaat” o’rtasidagi keskin farq beriladi.

3. Qahramonlar psixologiyasi. Nasibjon – Halol, sokin, mehnatsevar, ammo ich-ichidan ezilgan inson. Bolalikdagi og’riqlar — befarqlik, qashshoqlik, mehrsizlik — unda chuqur iz qoldirgan. Uning ichki dunyosida ikki tuyg’u to’qnashadi: mehr-u sadoqat (u hali ham insoniy munosabatga umid qiladi); nafrat va sovuqlik (qarindoshlikdan ko’ngli sovugan). U qarindoshlarini ko’rganda, ichida “jazava” bilan “achinish” aralash holat yuz beradi. Lekin u tashqaridan jim, ichidan portlayotgan obraz — bu ichki nutqning tahliliy kuchi.

Turg’unboy (Devoriy gazeta). Eng murakkab psixologik obraz. Ichkilikboz, ammo aslida eng halol va haqgo’y. Ichkilik — uning og’riqdan qochish vositasi, o’g’li va xotinining fojiali o’limi uning ruhini sindirgan. Shuning uchun u endi yolg’iz haqiqat bilan yashaydi — kim bo’lishidan qat’i nazar, yolg’onchi, haromxo’r qarindoshlarni so’kadi. Uning “mast” holati aslida ruhiy hushyorlikni bildiradi. Psixolingvistik jihatdan, bu obraz og’riq bilan so’zlashadigan inson timsolidir.

Nurmat tog’a. Pragmatik, haromxo’r, “muomala”ni biladigan, lekin ich-ichidan axloqsiz. Uning nutqida sun’iy sadoqat, “katta gaplar”, o’zini oqlash mexanizmi mavjud. Masalan, “Hasharga haq so’rasa, ayb bo’ladi” — bu psixologik manipulyatsiya, odamni o’z huquqidan voz kechishga majbur qiladigan “urf” niqobi.

Robiya xola. Tashqi ko’rinishda “mehribon”, ammo aslida ayyor, ikkiyuzlamachi. Uning nutqida tashqi yumshoqlik, ammo ichki sovuq manipulyatsiya mavjud. O’z manfaatini “quda bo’lish”, “urug’chilik” kabi iliq so’zlar bilan o’raydi.

Salima (bechora singil). U haqiqiy oddiy xalq timsoli — soddaligi, halolligi, qashshoqligi bilan ruhiy tozalikni saqlab qolgan yagona ayol. U jamiyatdagi “past tabaqa”, ammo axloqiy baland qatlamni ifodalaydi.

4. Muallifning psixologik pozitsiyasi. Muallifning ichki pozitsiyasi achchiq og’riq bilan qorishgan kinoyadir. U insoniy mehnatni sog’inadi. Asarda moddiy dunyo — “tilla tish”, “somsa”, “baza”, “ministrlar” — va ma’naviy qadriyatlar o’rtasidagi keskin tafovut muallifning dardini bildiradi. U “qishdan qolgan qarg’alar” deganda jamiyatda ruhiy issiqlikni yo’qotgan, faqat foyda uchun yashaydigan avlodni nazarda tutadi. Muallifning nutqi ich-ichidan psixologik xafagarchilik, ruhiy charchoq bilan to’la. U “axloqiy sovuqlik”ni tanqid qiladi, lekin “yomonlikni nafrat bilan emas, achinish bilan” ko’rsatadi.

5. Kommunikativ maqsad va yashirin ma’nolar. Asosiy kommunikativ maqsad — jamiyatdagi insoniy sovuqlikka ogohlantirish. Hikoya “ministrlar” bilan emas, “insonga aylangan qarg’alar” bilan tugaydi — bu jamiyat o’zini tanisin degan yashirin chaqiriq. Yashirin ma’nolar: “Lavozim insonni emas, inson lavozimni bezaydi.” “Manfaat vaqtincha, mehr abadiy.” “Qarg’alar qishda qolgan — chunki bahorni kutish uchun yuraklari yo’q.

6. Psixolingvistik xulosalar. Psixolingvistika nuqtayi nazaridan asarda **nutq va ruhiy holat o’rtasidagi bog’liqlik** quyidagicha ifodalanadi:

Qahramon	Nutq xususiyati	Ichki ruhiy holat
Nasibjon	Kamso’z, sokin, izchil gaplar	Ichki og’riq, o’zini tuta bilish
Turg’unboy	Parokanda, ammo haqqoniy, kinoyali	Ruhiy portlash, dard, halollik
Nurmat	Repetitiv, silliq, rasmiy ohangda	Manipulyatsiya, yolg’on, foydaparastlik
Robiya	Yumshoqlik bilan o’ralgan sarkazm	Ayyorlik, niqobli agressiya
Salima	Soddaligi, samimiy tilda	Ruhiy poklik, hayotga sabr

Nutq shakli orqali muallif har bir obrazning ruhiy energiyasini beradi. Tilla so’zlari, somsa, lavozim, qarg’a, qor, qish kabi so’zlar takroriy ramz bo’lib, ular tildan psixologik ma’no chiqishini ta’minlaydi.

Umumiy xulosa. “Qishdan qolgan qarg’alar” — bu nafaqat jamiyatning, balki inson ruhining sovuqlashuvi haqidagi hikoya. Nasibjonning ichki sokinligi, Turg’unboyning mastligidagi haqiqat, Salimaning bechoraligidagi poklik — bular bir butun ruhiy kompozitsiya. Psixolingvistik nuqtayi nazardan, bu asar so’z orqali inson ruhining iqlimini ochadi: Ba’zilar issiqlikni so’z bilan yashiradi, ba’zilar sovuqligini jimlik bilan bildiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Abdurahmonov, G’. *Psixolingvistika asoslari*. – Toshkent: Universitet, 2001.
2. Tursunov, U., Rahimov, A., Asqarova, M. *Til va nutq psixologiyasi*. – Toshkent: Fan, 1995.
3. G’anieva, N. *Metafora va ramziylikning psixolingvistik xususiyatlari*. // *Filologiya masalalari*, 2020, №4. – B. 85–91.

4.Said Ahmad. *Qishdan qolgan qarg’alar*. – Toshkent: G’afur G’ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1984.

5.Karimov, N. *Said Ahmad ijodida inson ruhiyati tasviri*. // *O’zbek tili va adabiyoti jurnali*, 2018, №3. – B. 45–52.

VIRUSLAR GENETIKASI

Raximov Madaminjon Alijonovich

Farg’ona davlat universiteti dotsenti, qishloq xo’jaligi fanlari doktori

Email: madaminjon0310@gmail.com

Toshtemirova Shahloxon Shermahamad qizi

Farg’ona davlat universiteti talabasi

Email: eltrqwert@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada viruslar genlarining tuzilishi, ularning bajaradigan vazifasi yoritilgan.

Kalit so’zlar: virus, kapsid, DNK, RNK, genom, hujayra.

GENETICS OF VIRUSES

Raximov Madaminjon Alijonovich

Doctor of Agricultural Sciences, Associate Professor, Fergana State University

Email: madaminjon0310@gmail.com

Toshtemirova Shahloxon Shermahamad kizi

student of Fergana State University

Email: eltrqwert@gmail.com

Annotation: The article discusses the structure of viral genes and their function.

Key words: Virus, capsid, DNA, RNA, genome, cell.

ГЕНЕТИКА ВИРУСОВ

Рахимов Мадаминжон Алижонович

Доктор сельскохозяйственных наук, доцент Ферганского государственного университета

Email: madaminjon0310@gmail.com

Тоштемирова Шахло Шермахамад кызы

студент Ферганского государственного университета

Email: eltrqwert@gmail.com

Аннотация: В статье рассматриваются структура и функции вирусных генов.

Ключевые слова: Вирус, капсид, ДНК, РНК, геном, клетка.

Kirish. Viruslar (virus lotincha so’z bo’lib–zahar degani) – faqatgina tirik hujayralarda ko’payib, o’simlik, hayvon va odamda yuqumli kasallik qo’zg’atuvchi mikroorganizmlar. O’tmishda "Viruslar" atamasi har xil kasallik qo’zg’atuvchilarga, ayniqsa, noma’lum agentlarga nisbatan qo’llangan. Fransuz olimi L. Paster bir qancha kasalliklarning kelib chiqishida bakteriyalarning rolini isbotlab berganidan so’ng viruslar tushunchasi "mikrob" so’zining sinonimi sifatida qo’llanila boshlandi. Kasallik qo’zg’atuvchi bu ikki guruh agentlari, ya’ni bakteriyalar bilan viruslar o’rtasidagi muhim farq rus olimi D. I. Ivanovskiy (1892) va keyinchalik boshqalar tamaki mozaikasi hamda juft tuyoqli hayvonlarning oqsil kasali qo’zg’atuvchilari bakterial suzg’ich (filtr)dan o’tishini isbotlagach, aniqlandi.

Viruslar tabiatda keng tarqalgan, odam, hayvonlar va o’simliklarda har xil og’ir kasalliklarni paydo qiladi. Ular maxsus tarqatuvchi yoki mexanik yo’l bilan tarqaladi. Ko’pchilik Viruslar yillab tiriklik xususiyatini yo’qotmaydi, qulay sharoitga (tirik hujayraga) tushib qolishi bilan kasallik qo’zg’ata boshlaydi. Ayrim Viruslar (masalan, gripp viruslar) tashqi muhitda o’z xususiyatini yo’qotadi. Viruslar qo’zg’atadigan kasallikning paydo bo’lishiga ko’pincha faqat bitta virus zarrasi sabab bo’lishi mumkin.